

« zurück blättern vor »

CYPEL subst. m., ab 1532; auch *cupel*, *cypl*, *czupel*, **cyb(e)l*. **1)** ‘Landzunge, Landspitze’ – ‘wąska część lądu wysunięta w morze, w jezioro lub w rzekę, przylądek’: (1675) 1679 Haur Ek. 171, L *Charpiny, cyplów i innych zawad, aby rotman przestrzegał od nich, dla szwankowania*. ◦ (1675) 1679 Haur Ek. 174, L *U flisów cypel, narożnik lądowy*. ◦ 1691 Bardz. Luk. 159, L *Widać nad samo wielkie wyniesiony morze cypel, wodą daleko od morza nietknięty*. ◦ (1690–1695) Mitte 18. Jh. SiPas 62v *Przystawo iuz to było w Samym Czuplu między Morzēm Baltyckiem a Oceanem*. ◦ (1783) 1788 Hub.Wst. 6, L *Cypel dobrej nadziei*. ◦ 1786 Stas.Buff. 114, L *Przy cyplu Ameryki leży przesmyk Magiellański*. ◦ (1876–1878) 1949–1951 Sienk. Listy I 53, DOR *Nazajutrz rano przybiliśmy do (...) portu leżącego na samym południowym cyplu Irlandii*. ◦ (†1940) o.J. Smol.J.Morze 31, DOR *U wschodniego brzegu sterczy za Helem wyniosła i smukta wieża latarni morskiej; z jej szczytu roztacza się szeroki widok na morze, z trzech stron cypel półwyspu oblewające*. – L, SWIL, SW, LSP, DOR. **2)** ‘die Angel einer Messerklinge, Degenklinge’ – ‘część ostrza szabli osadzona w rękojeści’: TR, L, SWIL, SW (m.u.). **3)** ‘die Spitze eines Felsens, eines Berges, eines Hauses, eines Baumes usw.’ – ‘wierchołek skały, góry, domu, czubek drzewa usw.’: 1788 Stas.Num.2 49, L *Siedział na cyplu wysokiej skały*. ◦ 1840 Berw.Pow. I 98, DOR *Czasem zaszumi powietrze pod skrzydłem krzczota, który spłoszony z cypla choiny, szyba się [szybuje] górą we wiatrach*. ◦ (†1876) 1910 Gosz.Uzup. 550, DOR *Z jednego punktu trochę wyżej za pałacem jest szczególny widok, prawdziwie nieogarniony. Jest to cypl jednej góry*. ◦ (1881) 1938 Lam J.Kariery 95, DOR *Znalazł się na cyplu nagiej skały, zmęczony, zgrzany*. ◦ (1895) 1949 Żer.Opow. II 236, DOR *W mrocznej dali zarysowały się cyple Alp Glerneńskich*. ◦ †1896 Kacz., SW *Wszyscy z zimną krwią patrzyli, dopóki płomień cyplu dachu nie doszedł*. ◦ (†1897) 1938–1939 Asnyk Poezje I 186, DOR *Przed nami sterczał najwyższej iglicy lodowy cypel, zatopiony w chmurze i opasany wstęgą błyskawicy*. – L, SWIL, SW, DOR. **4)** ‘spitzes, hervorstehendes Ende eines Gegenstandes’ – ‘spiczasty, sterczący koniec czegoś’: L, SWIL, SW, LSP. ◊ **Var:** *cupel* subst. m. – L, SWIL, SW (m.u.); *cypl* subst. m. – TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR; *cypl* subst. m., [hapax] (†1876) 1910 Gosz.Uzup. 550, DOR *Z jednego punktu trochę wyżej za pałacem jest szczególny widok, prawdziwie nieogarniony. Jest to cypl jednej góry*. – nur DOR (daw.); *czupel* subst. m., [hapax] (1690–1695) Mitte 18. Jh. SiPas 62v – nur SW (gw.); **cyb(e)l* subst. m., [hapax] 1532 BartBydg 7, SPXVI s.v. *cyblik*. ◊ **Etym:** **1)** md. *Zippel* subst. m., ‘Landzunge; Spitze, Gipfel eines Turmes, Hauses; spitzes Ende eines Gegenstandes’, GRI, nur für Inh. 1, 3, 4. **2)** rhein. *Zibbel* subst. m., ‘=

Zippel', GRI, nur für Inh. 4. ◊ **Der:** *cyblik* subst. m., 'Gefäß mit Schnabel, Gießer', [hapax] 1532 BartBydg 7, SPXVI *Aliphanus, dr. ciphus seu amphorula stannea cum naso longo, ex quo bibunt infantes, czyblik*. Nur für Inh. 4; *cyplik* subst. m., 'Schnabel, Gießer eines Gefäßes', [hapax] 1564 Maćz 150c, SPXVI *Guttulus, koneweczka máta s cyplikiem albo noseczkiem yákie przez dzieci miewáya*. Zuerst geb. MAĆZ, nur für Inh. 4; *cyplowaty* adj., zuerst geb. L; *cyplisko* subst. n., 1869–1870 Pol Obrazy I 175, DOR *Na zachodzie wystrzelily jedne tylko cypliska Babiej Góry nad górną granicą lasów, w krainę hal*. ◦ [LBel.] 1870 Tyg.Illustr. 152, DOR, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 3; *cypelek* subst. m., [hapax] (1938) 1949 Was.W.Ziemia 30, DOR *Zeskoczył w dół, na mokry, oślizgły cypelek, w który wpierał się dziób rybackiej łódki*. Zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1. ❖ Vor 1500 wurde wohl zunächst Inhalt 3 entlehnt. Auch wenn keine Belege für diesen Inhalt angeführt werden können, erklärt diese Annahme besser den im Deutschen nicht belegten Inhalt 3 und den Inhalt 'Schnabel, Gießer eines Gefäßes' (s.o. die Derivate *cyblik*, *cyplik*), als daß man jeweils die Übernahme einer (ebenfalls nicht belegten) spezialisierten bzw. kontextuellen deutschen Bedeutung postuliert. Der heute allein verbliebene Inhalt 1 ist zunächst nur ein Terminus der Flößer- und Schiffersprache (vgl. 1679 Haur, L), wird aber bereits 1691 von Bardziński, L in die dichterische Sprache übernommen, im 18. Jh. sogar als geographischer Terminus spezialisiert. Bei TROTZ fehlt merkwürdigerweise dieser Inhalt, während der technische Inhalt 4 gebucht ist. Der Sinnbezirk "Geländeformen der Seeküste" enthält auch sonst Lehnwörter, Lehnprägungen und Lehnbedeutungen, die aus dem Deutschen stammen. Die älteste phonologische Form *cyblik* geht auf das Mittelfränkische zurück, das bekanntlich einen starken Anteil an dem in Polen gesprochenen Mittelhochdeutschen hatte. Der chronologisch nächste Beleg (MAĆZYŃSKI 1564) ist wohl eine Anpassung an die mitteldeutsche Schriftsprache, die inzwischen Vorbildfunktionen übernommen hatte.

« zurück blättern vor »